

AGUSTI ALCOBERRO

El curs de les humanitats

Tot fa preveure que el curs escolar que ara comença girarà al voltant de la polèmica sobre l'anomenat decret d'humanitats. En un *revival* del debat del 1997, perdut per punts per l'aleshores majoria relativa del Partit Popular, ja se'n van poder sentir les primeres maniobres a les acaballes del curs passat: la publicació d'un informe –més aviat espès i fluix– de la Real Academia de la Historia, o la magna reunió de diputats populars al monestir de Yuso, a San Millán de la Cogolla. Considerant la contundència goebbelsiana amb què el PP llança totes les seves campanyes polítiques, potser serà bo que anem a l'arrel, és a dir, que analitzem de què parlem quan parlem d'humanitats.

Els *studia humanitatis*, ens explica Eugenio Garin, van conformar-se a la Itàlia del segle XV com un conjunt de disciplines ben delimitat. El componien la gramàtica, la retòrica, la poesia, la història i la filosofia moral –una mena d'educació cívica, més aviat llunyana de la filosofia pura, o escolàstica–. Abastaven, doncs, tots els camps de l'expressió formal i de la reflexió sobre el comportament humà, és a dir, el conjunt d'eines necessàries per al desenvolupament de la pròpia llibertat i del capteniment en societat. Aquests estudis, de tipus generalista, s'adreçaven als adolescents –òbviament, de les classes mitjanes i altes– i constituïen un segon graó, a cavall de l'ensenyament primari i de l'especialització professional o universitària.

Amb el temps, ens diu Garin, els objectius d'aquells primers humanistes van ser hàbilment capgirats i substituïts, a mesura que eren assumits per les institucions de l'Antic Règim. La "imitació creativa" dels clàssics va donar pas a la repetició mecànica; l'autèntica saviesa –humil i mesurada– va esdevenir erudició pedantesca; l'estímul de la curiositat va ser substituït per la repressió; la contenció o "dissimulació honesta" que caracteritzava els humanistes va donar pas a les tècniques més refinades de la hipocresia; òbviament, es va clausurar tot sentit crític...

Hi ha un segon fenomen, que també és present en el debat d'avui. Ens referim a la generalització de la història –i de la seva cosina germana, la geografia– com a disciplines escolars, esdevinguda a tot arreu d'Europa el segle XIX, en el context més ampli del triomf dels estats liberals i de la universalització de l'ensenyament primari. La història i la geografia tenien com a primer objectiu la creació d'una identitat nacional –i, doncs, d'una alteritat: un "nosaltres" confrontat als "altres"– en el marc d'uns estats-nació sovint molt menys uniformes lingüísticament, culturalment i socialment d'allò que alguns historiadors ens han volgut fer creure. De l'èxit o el fracàs de la universalització de l'escola en aquell context es deriven, també, els nivells diversos d'uniformització cultural i identitària dels estats d'avui.

Aquest model d'història es troba avui en crisi, si més no davant uns fets objectius: l'evolució de la disciplina, que s'ha endinsat en uns altres terrenys, com la vida quotidiana, la cultura popular o la història de les dones; la construcció d'Europa, que requereix la formació d'una identitat europea; i la continuïtat d'una important tradició historiogràfica en algunes nacions sense estat, com la nostra.

De tot això parlem quan parlem del decret d'humanitats. Però no som una excepció: un debat similar es planteja, avui mateix, a la Gran Bretanya, per exemple.

Escriptor i historiador

“La història i la geografia volen crear una identitat nacional en el marc d'estats-nació menys uniformes culturalment.”